
Ana Šamarjaj

Semiotička analiza epizode serije *The 100*

U radu je predstavljena semiotička analiza epizode serije The 100, sa fokusom na predstavljanju odnosa koji nisu heteroseksualni u post-apokaliptičnom svetu serije. Iskorišćena je semiotička analiza Alžirdasa Žilijena Gremasa, koju razvija Dragana Antonijević (2010). Glavni likovi epizode, Klark i Leksa, koji su u homoseksualnom romantičnom odnosu, postavljeni su tako da predstavljaju drugačije društvene tendencije: jedna od njih poštuje želje kolektiva, dok druga prioritzuje individualne želje. Analiza otkriva da je u priči epizode kolektivističko ponašanje predstavljeno kao poželjno, dok je individualističko nepoželjno i kažnjivo što se uklapa u pravila postapokaliptičnog žanra. Ovakvo rešenje se poredi sa obrascima koji su inače prisutni u postapokalipsi i podrazumevaju da romantični odnosi budu oni koji promene kolektivističko društvo, koje je predstavljeno kao prelazna faza, u individualističko, koje označava početak obnove nakon apokalipse. Glavni romantični odnos ove epizode nije heteroseksualan, što je faktor koji menja tok priče, kažnjava prioritizaciju individualnih želja smrću, što potvrđuje zabranjenost homoseksualnih odnosa u žanru postapokalipse.

Uvod

Prema stanovištu Ljiljane Gavrilović (Gavrilović 2011: 7-9), izučavanje izmišljenih svetova može da bude veoma korisno polje antropološkog istraživanja, budući da tvorci izmišljenih svetova nužno u njih prenose svoje percepcije

stvarnosti i zapravo, čak i nesvesno, kroz svetove koje stvaraju govore o stvarnom svetu u kojem žive. Sličnost izmišljenih svetova i stvarnog sveta Gavrilović naglašava i idejom da je stvarni svet takođe donekle izmišljen, odnosno da ga svaki pojedinac i kultura iznova stvaraju svojim načinom posmatranja. Pri poređenju istraživanja „stvarnih” i izmišljenih svetova, Gavrilović tvrdi da su stavovi i pogledi autora na svet u kome žive čak očigledniji u izmišljenim svetovima.

U svom radu baviću se postapokaliptičnom serijom *The 100*, koja je počela da se emituje 2014. godine na kanalu CW i zasnovana je na serijalu knjiga autorke Kes Morgan, ali se radnja znatno razlikuje (*We Deserved Better*, 2016). Pop-kultura, uključujući i SF, značajna je zato što nam govori o sredstvima i efektima načina na koji se kultura samorazume. Televizijsko emitovanje je posebno značajno, usled velike publike kojoj je dostupno.

Serijski prati grupu ljudi koja na početku serije živi u svemirskoj stanici Arci, jer se sto godina pre početka radnje serije na Zemlji dogodila nuklearna apokalipsa. Zbog dotrajalosti tehnologije koja je omogućavala život na svemirskoj stanici, stanovnici su primorani da se vrate na Zemlju. Sam život u Arci je zbog manjka resursa, uključujući kiseonik, veoma surov i kršenje bilo kog pravila dovodi do izbacivanja iz svemirske stanice u svemir. Nad maloletnicima se ne sprovodi ova kazna, već bivaju zatočeni. Budući da stanovnici svemirske stanice ne znaju je li planeta ponovo habitabilna, prvo na Zemlju šalju upravo te zatvorenike, kojima se ostali stanovnici Arke kasnijim razvojem događaja pridružuju. Protagonistkinja serije je tinejdžerka Klark, koja se postavlja kao vođa grupe tinejdžera koji su inicijalno poslani na Zemlju, ali koja, svojim iskustvom i snalažljivošću zadržava svoju lidersku

Ana Šamarjaj (1999), *Smederevo, Kralja Petra 22, učenica 4. razreda Gimnazije u Smederevu*

MENTOR: Sonja Žakula, PhD, Etnografski institut SANU, Beograd

poziciju i po povratku ostalih stanovnika. Nakon povratka, grupa povratnika osniva naselje koje nazivaju Arkadija. Ubrzo otkrivaju da na Zemlji žive potomci ljudi koji su preživeli apokalipsu i u seriji su nazvani Zemljani. Oni su podeljeni po klanovima, nemaju vatreno oružje i bave se lovom i sakupljanjem jestivih namirnica. U sukobima sa drugim zajednicama poštuju pravilo krvne osvete („blood must have blood”, tj. „krv se mora osvetiti krvlju”). Arkadijanci, koji su orijentisani ka tehnologiji i biraju vladare demokratski, posmatraju Zemljane kao „divljake”.

Prvobitno dolazi do sukoba između njih, ali zbog pojave zajedničkog neprijatelja počinju da sarađuju. Za vreme zajedničkog ratovanja, Klark upoznaje Leksu, koja je komandant Zemljana. U toku cele sezone saznajemo informacije o načinu biranja komandanta. Mogućnost da se nadmeću za to mesto imaju samo ljudi koji imaju crnu krv, a nadmetanje predstavlja borbu do smrti. Zemljani veruju da „duh komandanta” bira svog naslednika. Između Klark i Lekse se uspostavlja prijateljski i potencijalno romantični odnos. Pre glavne bitke protiv zajedničkog neprijatelja u drugoj sezoni, zajednički neprijatelj nudi Zemljanima ispunjenje njihovih zahteva i mir ukoliko se povuku iz bitke. Oni to prihvataju, što dovodi do velikih gubitaka za njihove nekadašnje saveznike Arkadijance. Ovaj događaj stvara izazivno neprijateljski odnos između Zemljana i Arkadijanca. Klark odlazi od svojih ljudi zbog želje da se udalji od tragičnih posledica, za koje je mnogi smatraju odgovornom.

U međuvremenu, prati se priča Džaha, koji je na Arci bio kancelar (predsednik), ali je bio razdvojen od grupe. Jedno vreme su ga Zemljani držali kao zatočenika i tada je od njih čuo o Gradu Svetlosti kao o nekoj vrsti „obećane zemlje”, koju Džaha odluči da traži. Potraga mu polazi za rukom i saznajemo da se u Gradu Svetlosti nalazi veštačka inteligencija koja se povezuje sa ljudima putem čipova. Čipovi se unose tako što se progutaju, što oslobađa ljude koji su ih progutali emotivnog, ali i fizičkog bola, ali im otklanja gotovo sva sećanja koja mogu da se dovedu u vezu sa uzrokom njihove patnje. Takođe im pruža mogućnost da borave u Gradu Svetlosti, koji je zapravo simulacija sveta u kojoj učestvuju zajedno sa drugim ljudima koji su progutali čipove. Veliki broj ljudi prihvata čipove, što deli Arkadi-

jance. Bira se novi vođa grupe, koji je veoma neprijateljski nastrojen prema Zemljanima zbog prethodne izdaje. Zemljani uspevaju da zatoče Klark, koja je prvobitno veoma besna i neraspoložena za saradnju. Nakon provedenog vremena sa Zemljanima i Leksinog višestrukog dokazivanja da će ubuduće biti odana savezu, Klark oprašta Leksi i Zemljanima izdaju i obnavlja savez. Leksa proglašava da su ljudi sa Arkadije deo saveza Zemljana i da su pod njihovom zaštitom. Šalje ratnike da štite Arkadiju, ali njih u toku noći ljudi iz Arkadije, besni zbog prethodnih događaja, ubijaju u snu. Leksa i nakon toga odbija da napadne Arkadiju. Izvor dodatne tenzije predstavlja sumnja glavnog Leksinog savetnika da ona nije sposobna da donosi najbolje odluke za grupu zbog odnosa sa Klark.

U ovom radu baviću se semiotičkom analizom epizode *Trinaest* (Thirteen, 3.07), u kojoj Klark i Leksa stupaju u romantični odnos, ali Leksa ubrzo nakon toga umire. Epizoda je naišla na veliki revolt fanova, praćen velikom medijskom pažnjom, osnivanjem organizacija za skupljanje novca za ugrožene LGBT mlade i značajnim padom gledanosti serije (We Deserved Better, 2016). Cilj ovog istraživanja je da utvrdi implicitnu poruku ove epizode koja je izazvala takvu dramatičnu reakciju publike i javnosti. Očigledno, odgovor na poruku koju je epizoda poslala bio je izrazito oštar, ali sama poruka nije u potpunosti razjašnjena. U svom radu ću uz pomoć semiotičke analize pokušati da otkrijem značenja iz narativa prikazanog u epizodi.

Teorijsko-metodološki okvir

Da bismo razumeli značaj serije iz žanra SF-a za publiku i njeno razumevanje sopstvenog sveta, koristiću objašnjenje antropološkog bavljenja izmišljenim svetovima Ljiljane Gavrilović (Gavrilović 2011: 7-9). Prema Gavrilović, svaki pojedinac formira svoju percepciju stvarnog sveta na način koji je sličan izmišljanju fiktivnih svetova. I obrnuto, kada stvaraju izmišljene svetove, autori će neizbežno da ih kreiraju na osnovu svog viđenja stvarnog sveta, tako da kroz te izmišljene svetove možemo mnogo da doznamo o stvarnim svetovima tvorca. Štaviše, Gavrilović tvrdi da su stavovi i pogledi autora na svet u kome žive očigledniji u izmišljenim svetovima.

Ivan Đorđević u svom tekstu o srpskoj SF književnosti „*Nacionalni heroji u domaćoj naučnofantastičnoj književnosti*” citira Zorana Milutinovića, koji tvrdi da pop-kultura inače, pa i SF služi tome da potvrdi „na koji način, kakvim sredstvima i s kojim efektom jedna kultura sebe sebi predstavlja” (Milutinović, prema Đorđević 2010: 186-187).

Pošto je *The 100* SF serija koja govori o post-apokalipsi, pisacu o motivima koji su specifični za ovaj žanr. Iva Nenić u tekstu „O (ne)poslušnim kćerima: žene i rod u diskursu naučne fantastike”, govori o dosadašnjim načinima predstavljanja žena u SF-u (Nenić 2010: 256-258). Autorka se osvrće na rani SF, u kome su rodni identiteti bili veoma polarizovani, isticali su se kolonijalistički motivi, sa osvajačem kao akterom glavne romantične priče sa pasivnom ženom. Često je prikazivan strah muškaraca od saradnje žena i robota, pošto bi to predstavljalo ujedinjavanje potčinjenih oblika života. Žene koje sarađuju sa tehnologijom su često prikazivane kao antagonistkinje. Ipak, one kroz odnose sa tehnologijom uspevaju da oslabe represiju muškaraca nad ženama, ali samo kroz beg u drugačiji sistem. Dona Haravej predstavlja ideju o odbacivanju identifikacije žena sa prirodom, koja je bila značajna u ekofeminizmu 1970-ih, i nudi spajanje tela i tehnologije kao mogućnost koja bi mogla da bude značajna za žene. Naime, u ženskom učešću u postojanju kiborga, vidi mogućnost za prevazilaženje rodnih ograničenja (Haravej, prema Nenić 2010: 261). Osamdesetih godina u SF-u dolazi do promena u prikazivanju žena. U primerima koje Nenić opisuje, žene su prikazane kao mesije koje pomažu ljudima da pređu u drugačiju realnost koja je stvorena tehnologijom, pri čemu se odriču svog telesnog postojanja. Njihove sudbine su donekle unapred određene nekom sposobnošću koja im pruža mogućnost da spoje ljude sa tehnologijom, ali delimično i same donose odluku da postupaju po tome. Najpogodniji primer koji Nenić opisuje je devojčica Anea iz Pesama Hiperiona. Aneina majka je žena, dok joj je otac „hibrid” i Anea ima sposobnost da pristupi „Plankovoj vasioni” koju nastanjuju veštačke inteligencije. Ona pruža mogućnost drugima da se pričeste njenom krvlju koja nosi mutageni virus, a na kraju se žrtvuje kako bi se iskupila za

grehe čovečanstva i dovela do evolucije svesti. Fizičko telo joj je odstranjeno, ali nastavlja da postoji kao „glas u matrici prostora” (Nenić 2010: 264-267). U epizodi serije *The 100* o kojoj će u ovom radu biti reči, saznajemo da je gotovo ključni aspekt Leksinog komandantskog položaja njena povezanost sa veštačkom inteligencijom. Ona predstavlja vezu između ljudi i tehnologije koja je stvorena sa namerom da im pomogne. U trenutku u kojem se radnja epizode dešava veliki broj Arkadijanaca je pod uticajem čipova koji funkcionišu slično kao Leksin čip, ali su njihovi čipovi povezani sa starom verzijom veštačke inteligencije koja za cilj ima smanjenje ljudske populacije radi održavanja čovečanstva. Priča je tako osmišljena da je prestanak Leksinog telesnog postojanja jedini način da se ona odvoji od čipa i da se objasni način funkcionisanja nasleđivanja pozicije komandanta. Sličnost čipova predstavlja okidač za povezivanje priča Arkadijanaca i Zemljana.

Ana Banić Grubišić u tekstu „Ljubav u doba postapokalipse – načini zamišljanja ljubavi nakon kraja sveta”, piše o načinima zamišljanja ljubavi u postapokalipsi i predstavlja određena pravila koja su učestala u žanru. Kada se ljubavni odnos pojavljuje kao odnos između supružnika, onda je predstavljen kao partnerski. Kada je u pitanju ljubavni odnos između stranaca, onda je predstavljen kao romantični. Kada su supružnici u pitanju, njihova veza nije fizička i uglavnom je njena čitava svrha zaštita potomstva (Banić Grubišić 2015: 60-61). U slučaju stranaca koji se zaljubljuju, akteri često dolaze iz različitih grupa preživelih i njihov odnos ne nailazi na odobravanje njihovih grupa. Te grupe su često predstavljene kao kolektivističke, pa su želje pojedinaca podređene potrebama grupe, a donošenje samostalnih odluka se osuđuje. Stranci koji se zaljubljuju su predstavljeni kao oni koji ruše društvene norme i doprinose razvitku individualizma. Oni su uvek heteroseksualni i često na kraju stvaraju potomstvo koje bi trebalo da predstavlja nadu za budućnost (Banić Grubišić 2015:62-65). Upravo heteroseksualna ljubav koja će da rezultuje prokreacijom je jedina prikazana kao uspešna i poželjna. Romantične i seksualne scene često su smeštene u prirodnom okruženju čime se naglašava ideja o ovakvom odnosu kao prirodnom, pa time i normalnom, spasonosnom i idealnom

(Banić Grubišić 2015: 69-72). U slučaju Klark i Lekse, iako njihov odnos prati model romantične ljubavi u SF-u, javlja se odstupanje od momenta heteroseksualnosti i koncentracije na prokreaciji. Junakinje serije kojom se bavim dolaze iz različitih grupa preživelih i prikazan je njihov trud da umanje neprijateljstvo i čak ujedine svoje grupe, ali on ostaje bez rezultata. Njihov odnos, koji bi se po opisima Banić Grubišić uklopio u romantični odnos između stranaca, stvara ideju o rušenju normi koja ostaje nerealizovana. Leksino donošenje jedine individualističke odluke da stupi u romantičnu vezu sa Klark, posmatra se kao suviše opasno po grupu i svaki potencijalni razvitak grupe biva prekinut događajima u epizodi o kojoj ću pisati.

Takođe će mi biti značajan *Bury Your Gays* motiv (TV Tropes 2014), koji podrazumeva da neheteroseksualni lik, uglavnom iznenada, umre. Ukoliko se radi o antagonistima, smrt nastupa kao kazna za njihovo ponašanje, koje je često predstavljeno kao predatorsko i/ili promiskuitetno. U skorije vreme se smrti likova koji nisu heteroseksualni predstavljaju kao herojske činovi koje likovi izvode za dobrobit ostalih likova.

Smatram da se priča iz epizode *Trinaest* uklapa u noviju verziju *Bury Your Gays* motiva i da kroz analizu ovog slučaja mogu donekle da se razbistre ideje iza samog motiva. Služiću se opisima Ane Banić-Grubišić (Banić Grubišić 2015: 60-72), kroz koje ću uporediti situacije kakve je ona opisala i u kojima su akteri heteroseksualni sa ovim primerom. Jedna od značajnijih razlika je izostanak realizacije Leksine želje da prekrši pravilo kolektivističke zajednice i počne da donosi i individualne odluke, u čemu je posebno sprečava njen položaj komandanta. Tu se pojavljuje sličnost sa ženama mesijama u SF-u, kojima je budućnost unapred određena i žrtvovanje njihovog telesnog postojanja je potrebno kako bi se preko nje stvorila veza ljudi i tehnologije (Nenić 2010: 264-267).

U analizi epizode koja je predmet ovog rada korišću strukturalno-semantički pristup Alžirdasa Žilijena Gremasa po tumačenju Dragane Antonijević (Gremas, prema Antonijević 2010: 184-188). Prema Gremasu, postoje tri osnovna nivoa analize narativa: a) dubinski nivo koji je „apstraktan, paradigmatičan, semantički, atem-

poralan, konstituše elementarno značenje; nivo apstraktnih logičkih operacija koje su imanentne tekstu” i za njegovu analizu koristi se semiotički kvadrat ; b) semio-narativni nivo koji je „površinski, konkretni, sintagmatski nivo narativne gramatike čiji su principi univerzalni i translingvistički, nezavisni od konkretnog jezika u kome se diskurs manifestuje”; c) diskurzivni nivo koji je „nivo manifestacije teksta, totalitet značenja u terminima reči i rečenica, kognitivni i aksiološki nivo koji zavisi od jezika i kulturnog konteksta” (Gremas, prema Antonijević 2010: 184-188).

Narativizacija

Epizoda kojom se bavim u ovom radu (Thirteen 2016) počinje scenom u kojoj Leksin glavni savetnik tajno muči zatvorenika sa Arkadije kako bi saznao informacije o čipovima, jer na njima postoji simbol koji se povezuje sa komandantom. Posle nekog vremena, zatvorenik mu objasni da misli da su božanstva Zemljana zasnovana na ljudima koji su se ranije vratili na Zemlju iz svemira i da su čipovi kao i Grad Svetlosti stvoreni u svemiru. Savetnik je veoma uvređen ovim tvrdnjama.

Leksini ljudi su izuzetno besni zbog odluke da se ne napada Arkadija, koja krši pravilo krvne osvete koje postoji u zajednici Zemljana. Njen savetnik insistira da Leksa promeni odluku, ali ona odlučuje da opkoli Arkadiju i Arkadijancima ponudi vreme da svrgnu trenutnog vođu, što joj je Klark garantovala da će se dogoditi. Leksa nudi Klark da ostane sa Zemljanima dok se problemi u Arkadiji ne reše. Savetnik upozorava Leksu da njen odnos sa Klark utiče na njene odluke, što ona negira. On insistira da Klark mora da ode, ali Leksa dopušta Klark da sama odluči. Leksa govori savetniku da razume da mu je namera dobra i da želi da je zaštiti. Klark se odlučuje da ode, zbog odgovornosti prema svojim ljudima. Klark i Leksa se pozdravljaju, otvorenije razgovaraju o svom odnosu i stupaju u seksualni odnos. Nakon toga, Klark pronalazi zatvorenika sa Arkadije i Leksin savetnik je napada pištoljem. On smatra da će Leksa da zaključiti da je Klark ubio zatvorenika sa Arkadije, jer je pištolj oružje koji koriste Arkadijanci. Leksin savetnik smatra da će to Leksu podstaći da napadne Arkadiju. Dok on nevesto puca,

Leksa ulazi u sobu i slučajno je pogodi metak. Dok umire, Leksa zahteva od savetnika da se zakune da više neće da pokušava da naudi Klark. Uprkos Klarkinim pokušajima da je spasi, Leksa umire, jer je izgubila suviše krvi. Savetnik joj iz vrata vadi čip sličan onima prethodno pomenutim. Saznajemo da Zemljani veruju da čip nosi duh komandanta i u njemu su pohranjene svesti svih prethodnih komandanata. Savetnik objavljuje Leksinu smrt i početak procesa odabira novog komandanta.

Uparedno sa pričom iz sadašnjeg trenutka, prikazana nam je priča koja objašnjava nastanak grada svetlosti i veštačke inteligencije. Otkriveno je da je veštačka inteligencija nastala u svemiru i da je njena kreatorka time želela da pomogne ljudima, ali prva verzija programa je bila suviše jednostavna i dovela je do nuklearna apokalipse. Kreatorka je potom napravila unapređenu verziju programa koja je takođe mogla da uništi prvobitnu. Nakon toga je otišla na Zemlju kako bi pomogla ljudima koji su tamo ostali. Ugradila je sebi čip, kojim se potom povezala sa drugom verzijom veštačke inteligencije, i ubrizgala tečnost koja je omogućila njeno funkcionisanje na Zemlji. Zbog te tečnosti krv joj je pocnela. Iz ovoga publika saznaje da crnu krv imaju kreatorkini potomci i da čip komandanta nosi u sebi vezu sa unapređenom verzijom veštačke inteligencije. Kasnije otkrivamo da su čipovi koje koriste ostali veza sa prvom, nedovršenom i opasnom verzijom veštačke inteligencije. Poslednja scena u epizodi prikazuje Klark koja plače dok posmatra krevet na kome je Leksa umrla.

Analiza građe

Za analizu narativa epizode kojom se bavim, korišću Gremasovu metodologiju koju je razvila Dragana Antonijević (Gremas, prema Antonijević 2010: 186-188), podeljenu na tri plana: dubinski, semio-narativni i diskurzivni. U dubinskom, koji je apstraktan, paradigmatičan, semantički, atemporalan”, korišću semiotički kvadrat, u semio-narativnom, koji „uključuje logičko-semantičke opozicije, predstavlja Gremasovu razradu Propove sintagmatske analize i Levi-Strosove paradigmatičke analize”, koristiti transformacijski i aktancijalni model, a za diskurzivni, koji je „nivo manifestacije teksta, nivo

koji je kognitivni i aksiološki i zavisi od jezika i kulturnog konteksta, i na kome se primenjuje tematska, figurativna i aksiološka analiza”, ću koristiti prethodno ustanovljena pravila žanra postapokalipse.

Semio-narativni plan

Prema objašnjenju Dragane Antonijević (Gremas, prema Antonijević 2010: 195-196), Gremas pri posmatranju priča posmatra dva ili više planova, najčešće subjekta i anti-subjekta, čiji narativni planovi teku paralelno i predstavljaju različite društvene tendencije. Oni ne moraju da budu u neprijateljskom odnosu, već ih razlikuje „moralna obojenost” (Antonijević 2010: 196). Iako Leksa i Klark imaju naizgled slične ciljeve, u epizodi kojom se bavim donose odluke koje prikazuju suprotne odnose prema zajednicama iz kojih dolaze. Naime, Leksa se suprotstavlja očekivanjima da napadne Arkadijance, ne poštuje načine rešavanja sukoba koji su svojstveni Zemljanima i bira da, umesto toga, deluje po individualnoj želji da sklopi mir sa drugom zajednicom, što indirektno i dovodi do njene smrti. Klark deluje po potrebama zajednice uprkos sopstvenim težnjama.

Transformacijski model

Gremas predstavlja transformacijski model, koji je izveo redukujući Propov model sintagmatske sheme. Izdvaja četiri strukture (Gremas, prema Antonijević 2010: 190-195):

1) ugovorne strukture (A) obuhvataju četiri Propove funkcije: *nalog*: prihvatanje naloga (A vs non A), i *zabrana:kršenje zabrane* (–A vs – non A).

2) performativne strukture (F) obuhvataju kvalifikujuću (F1), glavnu (F2) i glorifikujuću (F3) proveru.

3) disjunktivne strukture koje se mogu odnositi na više funkcija: *udaljavanje*: vraćanje junaka, tj. *odsustvo:prisustvo junaka* (p vs –p), premeštanje junaka u prostoru (d) i *spajanje:razdvajanje* subjekta od objekta želje ili potrage (SuO i SnO).

4) posledice (non c) pojavljuju se nakon performativnih struktura u vidu sredstva/pomoćnika ili uklanjanje nevolje/nedostatka.

Leksa

Prva ugovorna struktura ogleda se u zabrani koju Leksi postavlja njena grupa preživelih, odnosno njihova ideja o postupanju prema neprijatelju. Zabranjuje joj saradnju sa Arkadijancima i odnos sa Klark (- A), ali ona krši obe zabrane (- non A), u pokušaju postizanja mira sa Arkadijancima i sklapanju odnosa sa Klark.

Leksina kvalifikujuća provera (F1) je direktan sukob sa članovima zajednice koji zahtevaju napad na Arkadiju, koji ona odbija da izvede, čime krši etičko pravilo grupe.

Pomoćnik (non c1) nakon ispunjenja prve provere je stupanje u romantični odnos sa Klark i zajednički plan o daljem radu na miru. Glavna provera (F2) je sukob Klark i Leksinog savetnika, u kome Leksa biva upucana što predstavlja neuspeh glavne provere (- non c2).

Klark

Ugovornu strukturu u Klarkinom slučaju postavljaju Zemljani kao njena grupa preživelih – postavlja joj se nalog da se vrati u Arkadiju koji ona prihvata (A vs non A). Njena kvalifikujuća provera je Leksin predlog da ostane sa Zemljanima dok se situacija u Arkadiji promeni (F1), koju Klark odbija, čime kao prioritet postavlja zahtev Zemljana odnosno kolektiva u odnosu na romantični odnos i individualne želje. Ulogu njenog pomoćnika vrši nevestost Leksinog savetnika pri rukovanju pištoljem (c1), koja je u glavnoj proveru – sukobu sa njim, spasava od smrtnog ishoda. Njena uzrujanost zbog Leksine smrti predstavlja glorifikujuću proveru (F3), koju takođe prolazi nastavkom saradnje sa Leksinim savetnikom i Zemljanima za dobrobit Arkadijanaca. Uzimajući u obzir njen izbor da deluje po potrebama kolektiva, informacije o čipovima i protekcija koju dobija od Leksinog savetnika vrše funkciju spajanja sa objektom potrage.

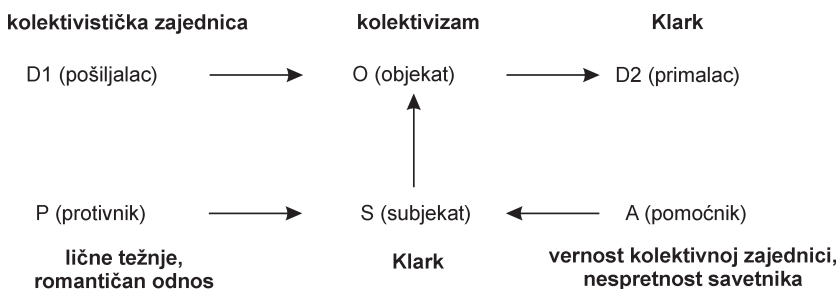
Aktancijalni model

Greimas u svom aktancijalnom modelu redukuje Propovih sedam delokruga ličnosti. Svodi ih na šest aktanata koji ne moraju biti figurizovani i mogu biti i apstraktni. Aktanti mogu u isto vreme da vrše više od jedne uloge i nisu nužno antropomorfni. Odnosi između aktanata zasnivaju se na semantičkim osama:

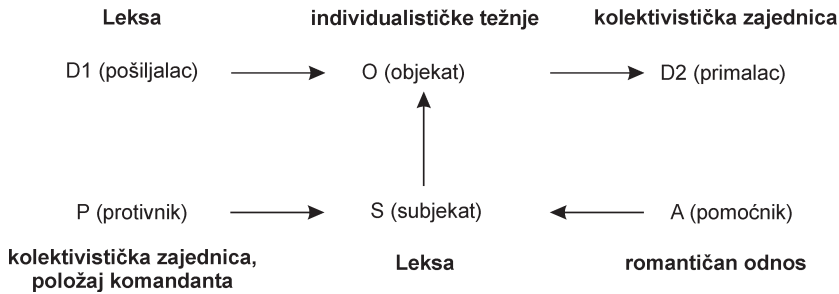
- znanja – pošiljalac/primalac,
- želje – subjekt/objekt, i
- moći – pomoćnik/protivnik.

Šest aktanata su: **subjekt** koji ima želju ili potrebu za objektom svojih želja, **objekt** želje ili potrebe subjekta, **pošiljalac** koji šalje nalog za pokretanje radnje, **primalac** kome je nalog koristan, **pomoćnik** koji podržava ostvarenje radnje i **protivnik** koji sprečava ostvarenje cilja.

Po ranije napisanom, odnos Klarkinog i Leksinog ponašanja je kontradiktoran – oslikava dve suprotne težnje. Zato mogu da se postave u pozicije subjekta i anti-subjekta. Šeme njihovih aktancijalnih struktura mogu da se postave prema shemama datim na slikama 1 i 2:

Slika 1. Aktancijaska struktura oko Klark

Slika 2. Aktancijska struktura oko Lekse

Akter 1: Klark

Tematska uloga: vođa njene zajednice preživelih. Odgovorna je za postizanje ciljeva Arkadijanaca i za njihovu sigurnost.

Aktancijske pozicije:

Subjekt: vrši svoju ulogu vođe i gotovo uvek deluje u skladu sa ciljevima zajednice.

Primalac: prihvata nalog kolektivističke zajednice i postavlja ga kao prioritet.

Akter 2: Leksa

Tematska uloga: komandant. Delimično rođenjem predodređena da vrši tu funkciju time što ima crnu krv, a delimično izborom, jer pristaje da bude komandant. Želi da postupa individualistički kršenjem etičkih pravila društva i stupanjem u romantični odnos.

Aktancijske pozicije:

Pošiljalac: iz nje same dolazi želja da pomera granice kolektivističke zajednice i da deluje individualistički.

Subjekt: prihvata ideju o većoj slobodi i deluje sa ciljem koji je u skladu sa sopstvenim težnjama.

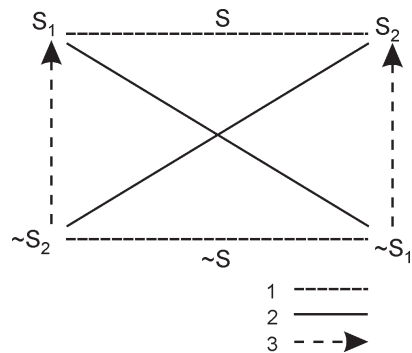
Za Klarkinu aktancijsku strukturu, pošiljalac (D1) je kolektivističko društvo koje joj šalje nalog da deluje po njihovim ciljevima. Određuju njene izbore i nameću joj odgovornost za dobrobit cele zajednice. Objekat (O) je kolektizam, odnosno kolektivistička težnja, koja se od nje zahteva. Osim subjekta, Klark vrši i ulogu primaoca (D2), jer joj zajednica šalje nalog, koji ona prihvata. Njene lične težnje su sklonije idejama o sklapanju mira i društvenih odnosa, što joj uz romantični odnos sa Leksom, predstavlja protivnika (P) u izvršavanju dužnosti koja joj je dodeljena. Nespretnost Leksinog savetnika u rukovanju pištoljem i njena vernost kolektivis-

tičkoj zajednici iz koje dolazi služe joj kao pomoćnici (A).

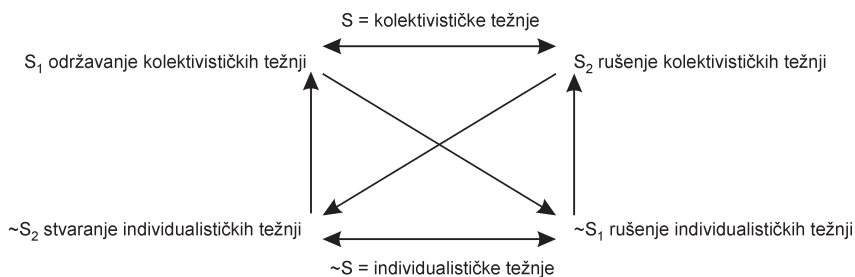
Leksina aktancijska struktura na mestu objekta (O) ima individualizam koji Leksa podstiče i po kome želi da deluje. Primalac (D2) je kolektivistička zajednica, koja ovaj nalog odbacuje. Leksin romantični odnos sa Klark predstavlja pomoćnika (A), jer ojačava njene težnje ka slobodnom delovanju. Protivnik (P) je upravo njen položaj komandanta, koji je čini odgovornom za zajednicu, kao i sama zajednica koja ne prihvata ideju o promenama etičkih pravila.

Semiotička analiza dubinskog nivoa

Gremas izvodi semiotičku analizu dubinskog nivoa uz pomoć semiotičkog kvadrata koji se zasniva na tri vrste odnosa između sema – kontrarnosti, kontradikciji i implikaciji (Gremas, prema Antonijević 2010: 197- 202; slika 3).

Slika 3. Semiotički kvadrat zasnovan na tri vrste odnosa između sema: 1 – kontrastnost, 2 – kontradikcija, 3 – implikacija

Slika 4. Semiotečki kvadrat odnosa individualističkih i kolektivističkih težnji

Kao što se vidi na slici, postoje tri vrste odnosa između sema – kontrarnost, kontradikcija i implikacija. Između temena kvadrata označenih kao S_1 i S_2 predstavljen je odnos kontrarnosti, između S_1 i $\sim S_1$ i S_2 i $\sim S_2$ predstavljen je odnos kontradikcije, a između $\sim S_2$ i S_1 i $\sim S_1$ i S_2 predstavljen je odnos implikacije.

Svrha korišćenja semiotečkog kvadrata je otkrivanje pritaženih značenja iz predstavljenog narativa. Antonijević tvrdi da kada se umesto sema „unese sadržaj konkretnog društveno-istorijskog i kulturnog konteksta dobijamo sliku tekućih socio-ekonomskih, ideoloških i političkih tenzija o kojima analizirani tekst/diskurs govori” (Antonijević 2010:199).

U epizodi kojom se bavim, odnos ponašanja Klark i Lekse prema njihovim zajednicama preživelih, postavljen je kontradiktorno. Autori serije prikazuju Leksinu težnju ka individualnim izborima u ličnom životu i kršenju pravila njene zajednice radi postizanja mira kao ponašanje koje dovodi do neodobravanja i kasnije čak smrti. Nakon njene smrti joj se otklanja i čip koji je čini komandantom, čime ona prestaje da predstavlja vezu između ljudi i veštačke inteligencije. Njen dotadašnji položaj odgovara sličnim predstavljanjima žena u kasnijem SF-u (Nenić 2010: 264-267), koje su sudbinski predodređene da pomognu pri stvaranju odnosa između ljudi i tehnologije i čak je naglašeno da je ona donekle odabrala taj položaj time što je pristala da bude komandant, ali postoje značajna odstupanja u ovoj epizodi. Naime, Leskina smrt nije izbor koji poboljšava odnos ljudske zajednice sa veštačkom inteligencijom, već se dešava kao posledica njenog pokušaja da promeni način funkcionisanja zajednica. Klark se ponaša po pravilima svoje zajednice i u krajnjem slučaju bira da deluje po njihovim potrebama. Ona donekle donosi

individualne odluke u ličnom životu i njena zajednica preživelih ima drugačija pravila. Predstavljena je kao zajednica u kojoj je uspostavljena demokratija i razvijena tehnologija, nasuprot Leksinoj zajednici, koja je podeljena po klanovima i ne koristi vatreno oružje. Iako je predstavljanje Klarkine zajednice kao naprednije takođe podložno kritici, za analizu konkretne epizode su značajniji njihovi odnosi prema pravilima zajednica.

Unošenjem prethodno napisanog u semiotečki kvadrat, jedan od proizvoda može biti kao što je prikazano na slici 4.

Ovako sastavljen semiotečki kvadrat potvrđuje ideju o kolektivističkom ponašanju prema zajednici kao poželjnijem u odnosu na individualističko ponašanje. U epizodi je prikazan slučaj u kome kolektivističke težnje bivaju nagrađene, dok su individualističke kažnjene, a druge opcije nisu prikazane.

Naime, Klark pristaje da se vrati u Arkadiju po zahtevu članova svoje zajednice, što joj u krajnjem rezultatu pomaže da sazna više o načinu funkcionisanja čipova. Ako se izrazito neprijateljski odnos Leksinog savetnika prema Klark uzme u obzir, može se čak pretpostaviti da bi njeno ostajanje sa Zemljanima dovelo do njene smrti, dakle moguće je reći da je njena odluka o odlasku doprinela njenom preživljavanju. Leksine odluke da stupi u romantični odnos i ne napadne Arkadiju indirektno dovode do njene smrti.

Ipak, nagrada za Klarkino ponašanje ne naglašava dobrobit za kolektiv, a iz istraživanja Banić Grubišić znamo da SF kao žanr nema tendenciju da predstavlja kolektivizam kao pogodno stanje za društvo, već samo neophodnu fazu koja biva prevaziđena kada više nije neophodna za preživljavanje (Banić Grubišić 2015: 62-65).

Antonijević (Džejmson, prema Antonijević, 2010: 222-223) predstavlja kao moguću poziciju medijatora koji bi kršio društvena pravila, a postigao uspeh. To bi bila pozicija koju po pravilima postapokalipse kao žanra koje predstavlja Banić Grubišić (Banić Grubišić 2015: 62-65), zauzimali upravo stranci koji preko stvaranja romantičnog odnosa dolaze do razvijanja individualizma i rušenja društvenih normi, koje biva nagrađeno novim načinom funkcionisanja društva koje dozvoljava veće slobode za pojedince. Ljubav, osim uloge pomoćnika u razvijanju individualizma, kasnije služi kao „oruđe opstanka ili mehanizam preživljavanja“, odnosno za cilj ima prokreaciju kroz heteroseksualne odnose (Banić Grubišić 2015: 71-72). U slučaju kojim se bavim, romantični odnos nije heteroseksualan i nema eksplicitnih pominjanja prokreacije, ali upravo to odsustvo može da bude iskorišćeno za dalja objašnjenja. Naime, to odsustvo uklanja značaj koji romantični odnos ima, jer on neće direktno dovesti do širenja populacije, što je za žanr postapokalipse ključno. Ovo nije samo kažnjeno neuspehom da se dostigne mogućnost slobodnog delovanja, već u Leksinom slučaju, smrću i odvajanjem od veštačke inteligencije. Uzimajući u obzir da je njena svest povezana sa veštačkom inteligencijom i još uvek postojeća nakon njene fizičke smrti, lako je mogla da bude predstavljena kao značajan faktor u daljem razvoju priče, ali umesto toga je u potpunosti lišena svake dejstvenosti.

Zaključak

Pri poređenju uobičajenog pravila romantičnih odnosa između stranaca iz drugačijih grupa u postapokalipsi, primećuje se sličnost između toka odnosa koji inače postoji i onog predstavljenog u ovoj epizodi. Naime, Klark i Leksa zaista dolaze iz suprotstavljenih grupa koje su kolektivističke i imaju tendencije da to promene, delimično zbog romantičnog odnosa koji formiraju (Banić Grubišić 2015:62-65). Ipak, uobičajena priča predstavlja romantični odnos kao heteroseksualan i naglašava se aspekt prokreacije, čime se naglašava prirodnost i plodonosnost (Banić Grubišić 2015:69-72). Iako je samo prikazivanje homoseksualnog odnosa u postapokaliptičnoj seriji bilo reklamirano i nag-

lašavano, krajnje rešenje samo dodatno potvrđuje pravilo postapokalipse da takvi odnosi ne mogu da postoje u datom kontekstu.

Smatram da burna reakcija publike, koja je imala veoma realne rezultate, može da se pripíše upravo tome što je romantični aspekt priče formiran tako da, pre Leksine smrti, veoma liči na obrazac romantičnih odnosa koji je karakterističan za postapokaliptični žanr. LGBT fanovi serije su na internetu pisali da posmatraju celokupnu priču predstavljenu u *The 100* kao manipulaciju zbog načina na koji je pričano o homoseksualnom liku kao stalnom i značajnom, a onda ona biva ubijena (*We Deserved Better* 2016). Uključivanjem obrasca koji je inače prisutan i prepoznatljiv gledaocima, a onda razrešenje priče prikazano u epizodi koje potvrđuje prethodnu zabranu homoseksualnosti u žanru postapokalipse, zaista se uklapa u utisak koji su neki fanovi predstavili.

Naglašavam da je ovaj rad ograničen time što se bavi samo jednom epizodom serije. Korišćenje Gremasove semiotičke analize bilo bi suviše kompleksno kada bi se koristio celokupni narativ serije, te su neki značajni aspekti zanezarenjeni. Dalje istraživanje primene semiotičke analize na format serije i druge, slične narative koji su duži, moglo bi da bude korisno. Takođe, sama serija kojom sam se bavila se još uvek emituje i ova analiza se završava sa epizodom koja je opisana, te dalji razvoji priče nisu uključeni u nju.

Literatura

Antonijević D. 2010. *Ogledi iz antropologije i semiotike folkloru*. Beograd: Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta

Banić Grubišić A. 2015. Ljubav u doba postapokalipse – načini zamišljanja ljubavi nakon kraja sveta. *Etnoantropološki problemi*, **10** (1): 55-74.

Gavrilović Lj. 2011. *Svi naši svetovi: O antropologiji, naučnoj fantastici i fantaziji*. Beograd: Etnografski institut SANU

Đorđević I. 2010. „Nacionalni heroji“ u domaćoj naučnofantastičnoj književnosti. U *Naš svet, drugi svetovi: antropologija, naučna fantastika i kulturni*

identiteti (ur. Bojan Žikić). Beograd: Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta, str. 165-190.

Nenić I. 2010. O (ne)poslušnim kćerima: žene i rod u diskursu naučne fantastike. U *Naš svet, drugi svetovi : antropologija, naučna fantastika i kulturni identiteti* (ur. Bojan Žikić). Beograd: Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta, str. 255-269.

Thirteen. 2016. episode of *The 100*. CW, 2014-; Warner Bros. Television Distribution.

TV Tropes. 2014. Bury Your Gays. Dostupno na: <http://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/BuryYourGays> (poslednji put pristupljeno 2. 11. 2017).

We Deserved Better. 2016. Background. Dostupno na: <http://wedeservedbetter.com/background> (poslednji put pristupljeno 5. 11. 2017).

The 100 Wikia. 2016. Thirteen. Dostupno na: <http://the100.wikia.com/wiki/Thirteen> (poslednji put pristupljeno 5. 11. 2017).

Ana Šamarjaj

Semiotic Analysis of an Episode of the Series *The 100*

This paper offers a semiotic analysis of an episode of the series *The 100* focusing on the representation of relationships which are not heterosexual in the post-apocalyptic world of the series. It is based on a semiotic analysis introduced by Algirdas Julien Greimas and further developed by Dragana Antonijević. The main character of the episode, Clarke and Lexa, who are romantically involved, represent different social tendencies: one of them obeys the wishes of the collective, while the other one prioritizes individual wishes. The analysis of the narrative reveals that collectivistic behavior is presented as more desirable than individualistic behavior, which suits the canon of the post-apocalyptic genre. Such a solution can be compared to models usually presented in a post-apocalyptic genre and imply that romantic relations should be the ones to change a collectivist society, which is represented as a phase of transition into an individualistic one, which indicates the beginning of a period of restoration following the apocalypse. The main romantic subplot of this episode is not heterosexual, which is the factor that changes the course of the storyline, punishing the prioritization of individualistic wishes, which confirms the disallowance of homosexual relationships in the post-apocalyptic genre.